

Otwartość

Profesor Aleksander Fiut jest niekwestionowanym autorytetem, wybitnym badaczem literatury polskiej XX i XXI wieku – w wielu jej formach, postaciach, przejawach, krytykiem rozpoznającym ważne zjawiska kulturowe. Jego twórczość naukowa, od początku lat siedemdziesiątych konsekwentnie rozwijana i wzbogacona, obejmuje kilkanaście książek, kilkaset rozpraw, artykułów, omówień, recenzji, szkiców publikowanych w pracach zbiorowych oraz prestiżowych periodykach – w Polsce i za granicą, a także sporo opracowań edytorskich o pierwszoplanowym znaczeniu. Imponujący zbiór tekstów literaturoznawczych dopełniają mistrzowskie szkice krytyczne. W tym krótkim wprowadzeniu nie oddamy pełnej sprawiedliwości ważnym i różnorodnym dokonaniom uczonego, wypada więc odesłać czytelników do bibliografii zamieszczonej w tym tomie.

W centrum zainteresowań naukowych Aleksandra Fiuta lokuje się twórczość Czesława Miłosza, który był dla niego prawdziwym Mistrzem i bliskim, wypróbowanym przyjacielem. Kanoniczna już monografia zatytułowana *Moment wieczny. Poezja Czesława Miłosza* (pierwsze wydanie – Paryż 1987) pod względem przemyślanego uporządkowania trudnej problematyki, bogactwa myślowego oraz głębi interpretacji pozostaje wciąż bezkonkurencyjna. Swemu Mistrzowi Aleksander Fiut poświęcił później inne przenikliwie książki: *W stronę Miłosza* i *Z Miłoszem*. Ponadto autorowi *Zniewolonego umysłu* badacz zawdzięcza fascynację problematyką literatury środkowej Europy i zagadnieniami wielokulturowości tego regionu, co znalazło swe odbicie w pionierskich dla polskiego literaturoznawstwa tomach *Pytanie o tożsamość*, *Być (albo nie być) Środkowoeuropejczykiem* i *Spotkania z Innym*.

Osobne miejsce w dorobku profesora Fiuta zajmują tłumaczone na wiele języków rozmowy z Czesławem Miłoszem (1981, 1988), które mają wartość informacji źródłowych dla badaczy i miłośników poety, jak również antologie tekstów gromadzących najlepsze prace o twórczości noblisty: *Poznawanie Miłosza 2* oraz *Poznawanie Miłosza 3*. Otrzymaliśmy bowiem skomponowany ze znanstwem rodzaj panoramy badań, przegląd stylów refleksji, języków i metod opisywania dzieła Miłosza.

Przedstawione wyliczenia, które należałoby uzupełnić o rozległą listę wystąpień na polskich i międzynarodowych konferencjach, a także o charakterystykę poszczególnych szkiców, wyznaczających nowe kierunki w badaniach nad takimi pisarzami jak na przykład Gombrowicz, Wat, Herbert, Różewicz, nie oddają wyjątkowości jego studiów. Aleksander Fiut wciąż rozszerza obszar poszukiwań, zwracając się w stronę literatury najnowszej. Weźmy na przykład szkic o Masłowskiej z jego najnowszej książki *We władzy pozoru*.

Na czym polega sekret tego pisarstwa? Na tym samym, co istota jego osoby oraz osobowości. Pomyśleć tu należy o połączeniu niezwyklej otwartości na to, co zjawia się w życiu i sztuce, z wrażliwością na powagę i dramatyzm ludzkiego losu, na metafizyczny wymiar bytu, czyli „moment wieczny”. Tej postawie towarzyszy zdolność do zachwyty nad pięknem osób i „widoków ziemi”, nad podziwianymi wierszami i ulubionymi obrazami. Podróżnik z zaciekawienia i temperamentu podczas swych wojaży naukowych nigdy nie zapomina o galeriach malarstwa, architekturze, krajobrazach czy osobliwościach odwiedzanych miejsc. Jeśli przyrzec się dorobkowi Aleksandra Fiuta, to można się przekonać, że nigdy nie pociągały go rytuały akademickiej uczoności, na które spogląda z właściwym sobie poczuciem humoru, gdyż większe znaczenie miała elementarna ludzka mądrość oraz niesłabnąca współczująca uwaga wobec zmiennego i niepojętego świata.

To właśnie te cechy jego osoby sprawiają, że ma na całym świecie bardzo wielu intelektualnych dłużników i serdecznych przyjaciół. Imponującym śladem tych bliskich więzi są szkice pomieszczone w niniejszym tomie. Jak wolno się spodziewać, walorem książki jest to, że teksty nie mają charakteru okolicznościowego, ale świadczą o rzetelnym współmyśleniu, o dialogu z pracami Profesora. Szkice zostały pogrupowane w trzy części. W pierwszej znalazły się głosy „miłoszologiczne”, w drugiej te, które odnoszą się do wielokulturowej tożsamości środkowo-europejskiej, a w trzeciej artykuły podejmujące kwestie szczegółowe, żywo obecne w refleksji Aleksandra Fiuta.

Wojciech Ligęza, Łukasz Tischner i Józef Wróbel